

PROPOZYCJE „ETHOSU”

Tadeusz Styczeń SDS, abp Stanisław Dziwisz, *Modlitwa w Getsemani wciąż trwa*, Instytut Jana Pawła II KUL, Lublin-Vaduz 2003.

Ta niewielka, lecz wyjątkowo pięknie wydana książka powstała z inicjatywy księżnej Marie i jej małżonka księcia Adama von und zu Liechtenstein, którzy pragnęli w sposób szczególny uczcić rocznicę dwudziestopięciolecia pontyfikatu Jana Pawła II. Osobie Papieża zostały też poświęcone trzy zawarte w książce teksty autorstwa osób bliskich Ojcu Świętemu: długoletniego sekretarza kardynała Karola Wojtyły i osobistego sekretarza papieża Jana Pawła II ks. abp. Stanisława Dziwisza oraz przyjaciela i następcy kardynała Wojtyły w Katedrze Etyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ks. prof. Tadeusza Stycznia. Centralne miejsce w książce zajmuje przejmujące świadectwo księdza arcybiskupa Dziwisza, zatytułowane „Dar i tajemnica”, które złożył on w auli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w dwudziestą rocznicę zamachu na życie Jana Pawła II podczas uroczystości nadania mu przez Katolicki Uniwersytet Lubelski tytułu doktora honoris causa. Ksiądz Dziwisz przywołuje wydarzenia z 13 maja 1981 roku, pisze o decyzjach, które podejmował wówczas „na gorąco” i które, jak wiemy, pomogły uratować życie Ojca Świętego. Czytelnik zapoznaje się z dramatycznymi chwilami walki o życie Jana Pawła II, a także ze społecznym i politycznym kontekstem zamachu na Papieża. Cudowny powrót Ojca Świętego do życia i zdrowia to, zdaniem arcybiskupa Dziwisza, wielki dar. W wymiarze ludzkim tajemnicą pozostaje sam zamach, który paradoksalnie zjednoczył cały Kościół w modlitwie o ocalenie Papieża. W tym właśnie kontekście arcybiskup Dziwisz przytacza słowa poematu kardynała Wojtyły *Stanisław*: „Słowo nie nawróciło, nawróci krew”, a w przedmowie do książki ksiądz Styczeń retorycznie pyta, jak wyglądałby obraz współczesnego świata, gdyby 13 maja 1981 roku był ostatnim dniem życia Jana Pawła II.

Ramy dla świadectwa arcybiskupa Dziwisza stanowią dwa artykuły autorstwa księdza Stycznia. W pierwszym z nich, zatytułowanym „Kim właściwie

jest Jan Paweł II?”, autor przybliży czytelnikowi sylwetkę „Papieża-zagadki”. Nawiązuje do historycznego i kulturowego dziedzictwa, którego Jan Paweł II jest kontynuatorem, a także zatrzymuje się przy niezwykłym rysie jego pontyfikatu, czyli rozwiązaniu aporii między antropocentryzmem a teocentryzmem, poprzez wskazanie na chrystocentryzm i Bosko-ludzki wymiar Odkupienia. Drugi z artykułów księdza Stycznia zamieszczonych w książce jest niejako kontynuacją pierwszego, a nosi tytuł „Dopędzić czas utracony”. Autor nawiązuje w nim do często powtarzanych przez kardynała Wojtyłę słów: „Modlitwa w Ogrodzie Oliwnym wciąż trwa”. Słowa te krakowski Kardynał skierował również do papieża Pawła VI podczas rekolekcji w Watykanie w roku 1976, przywołując jedyną scenę w Ewangeliach, w której Syn Boży prosi o wsparcie otaczających go uczniów i potrzebuje tego wsparcia, lecz nie otrzymuje go od nich.

Książka *Modlitwa w Getsemani wciąż trwa* nie jest propozycją jedynie dla czytelnika polskiego. Ukazało się już bowiem jej niemieckie i włoskie wydanie, a wkrótce pojawi się edycja angielska i hiszpańska. Warto polecić ją czytelnikowi, który chciałby się zapoznać z duchowym obrazem papieża Jana Pawła II – takim, jaki zarysowują osoby szczególnie bliskie Ojcu Świętemu. Będzie ona też z pewnością stanowić ciekawą lekturę dla każdego, kto pragnie zrozumieć najgłębsze duchowe tło przesłania pontyfikatu polskiego Papieża.

Należy również wspomnieć, że w książce zamieszczono prywatne niepublikowane dotąd zdjęcia Jana Pawła II i księdza profesora Tadeusza Stycznia, wykonane podczas letnich wakacji Ojca Świętego.

D. Ch.

Metafizyka w filozofii, red. A. Maryniarczyk SDB, K. Stępień, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, seria: „Zadania współczesnej metafizyki”, t. 6, Lublin 2004, ss. 497.

W latach pięćdziesiątych dwudziestego wieku zapoczątkowana została w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim za sprawą profesorów S. Swieżawskiego, M. A. Krąpca OP, S. Kamińskiego i J. Kalinowskiego lubelska szkoła filozofii klasycznej, nawiązująca do myśli Arystotelesa i Tomasza z Akwinu. Charakteryzował ją prymat metafizyki tomistycznej (tzw. tomizmu egzystencjalnego), reinterpretacja w tym duchu różnych obszarów filozofii człowieka, filozofii kultury i innych dziedzin filozoficznych oraz staranność ustaleń metateoretycznych (zwłaszcza w zakresach historii filozofii i metodologii metafizyki). Początki szkoły przebiegały w kulturowej i filozoficznej izolacji. W okresie urzędowego dominowania w Polsce i innych krajach doktryny marksistowskiej popularne powiedzenie brzmiało: „Od Berlina do Seulu filozofia tylko w KUL-u”. Dziś formacja szkoły lubelskiej

obejmuje szeroki zakres dziedzin: od teorii poznania poprzez etykę i filozofię kultury, po antropologię filozoficzną, filozofię polityki i filozofię sztuki, a liczna grupa jej adeptów tworzy część środowiska naukowego, rozwijającego w kraju filozofię w stylu klasycznym, nie tylko w wersji tomizmu egzystencjalnego.

W uprawianiu filozofii dominują obecnie paradygmaty różne od klasycznego, jednak wyjaśnianie, akcentujące w poznaniu elementy uniwersalne, maksymalistyczne i realistyczno-prawdziwościowe, jest ciągle żywe. Poznanie metafizyczne jest wyjaśnianiem świata w pewnym szczególnym aspekcie (istnienia), przez co jest w stanie zaspokoić ostatecznie umysł ludzki w aspekcie teorii. Dziś, gdy dziedzina aktywności intelektualnej przesycona jest relatywizmem, subiektywnością i arbitralnością, oparcie umysłu na wartości absolutnej dla wielu będzie ożywcze niby haust świeżego powietrza. Książka, którą chcemy polecić, jest wyrazem działalności ośrodka naukowego Katedry Metafizyki KUL oraz Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu. Pod kierownictwem prof. Andrzeja Maryniarczyka SDB ośrodek ten z jednej strony zachowuje ciągłość metafizycznej szkoły lubelskiej, z drugiej zaś stara się o jej rozwój i promocję.

Praca *Metafizyka w filozofii* jest już szóstą pozycją z serii „Zadania współczesnej metafizyki”. Temat ten stanowi długoterminowy projekt, mający na celu przegląd, analizę i interpretację obecnej sytuacji metafizyki zarówno od strony historyczno-kulturowej, jak i strukturalno-metodologicznej. Każdy z ukazujących się corocznie już od pięciu lat tomów jest owocem międzynarodowego sympozjum, podczas którego podejmowane są monograficznie problemy współczesnej filozofii. Przykładowo w roku 1999 był to temat związku rozumu i wiary (w rok po opublikowaniu encykliki *Fides et ratio*), a w 2002 – temat błędu antropologicznego w filozofii. Tom *Metafizyka w filozofii* zawiera zestaw analiz na temat dziejów „filozofii pierwszej”, jak nazywano metafizykę w okresie średniowiecza. Ich autorami są między innymi Vittorio Possenti, Piotr Jaroszyński, Edward I. Zieliński OFMConv, Jan Czerkowski, Wojciech Chudy, Tadeusz Szubka i Piotr Gutowski. Skonstatowano odchodzenie od pierwotnego rozumienia metafizyki realistycznej, co przejawia się w jej esencjalizacji, ontologizacji, antropologizacji, a także ideologizacji. To za sprawą Kanta metafizykę wydziedziczono z prawa bycia nauką, redukując ją do swoiście rozumianej antropologii; problematykę metafizyczną zastąpiono problematyką teoriopoznawczą.

W części pozytywnej książki Mieczysław A. Krąpiec OP, Henryk Kiereś i Andrzej Maryniarczyk SDB przedstawiają podstawowe aspekty metafizyki jako filozofii realistycznej i ogólnie wyjaśniającej świat istniejący. Teksty nawiązują do tego rozumienia, które nadał tej nauce Arystoteles, twierdząc, iż „rozważa ona byt jako byt oraz to, co przysługuje mu w sposób istotny” (*Metafizyka*, 1003 a 20-26). Tak też pojmuje ją lubelska szkoła metafizyki.

Świat jako spektakl. Irenie Sławińskiej na dziewięćdziesiąte urodziny, red. W. Kaczmarek, Wydawnictwo KUL, Lublin 2003, ss. 362.

Jak opowiedzieć o odgrywanej życiowej roli człowieka? W jaki sposób opisać jego powołanie? Jedyne, niepowtarzalne, tak jak osoba lub sytuacje egzystencjalne, o których pisał G. Marcel, jak Ch. S. Peirce'a sinsigny... Dziewięćdziesiąt lat życia – wydawałoby się – jest materiałem do takiej opowieści. Być może można by na ich podstawie opisać funkcje życiowe danej postaci-osoby czy nawet spróbować celowościowo wyjaśnić istotę jej życia. Próby takie doprowadziłyby jednak w najlepszym razie do utworzenia alegorycznego rysunku tej postaci i – być może prawdziwego, ale – schematycznego obrazu rzeczywistości, ukazanego na przykład w jednym z autos sacramentales Calderona de la Barci *Życie jest snem*.

Pani profesor Irena Sławińska, której poświęcony został tom *Świat jako spektakl*, w całym swoim życiu realizowała „rolę, którą było jej imię własne”. Rolę niepowtarzalną i tak bogatą, że zbiór skądinąd wspaniałych tekstów, dotyczących dzieła i osoby Pani Profesor, finalnie nie przynosi odpowiedzi na postawione wyżej pytania. Odnosi się nawet wrażenie, że życie Ireny Sławińskiej można bądź zamknąć w pewien schemat roli osób wielkich, bądź w ogóle nie można go opisać, a już na pewno nie jest możliwe wyjaśnienie tajemnicy jej powołania-imienia. Pomimo to proponujemy książkę na jubileusz dziewięćdziesięciolecia życia Pani Profesor właśnie ze względu na bogate we wspomnieniowe szczegóły i merytoryczne treści teksty naukowej elity polonistycznej i profesorów z innych dziedzin. Dostarczają one aspektowej, lecz mądrościowej wiedzy o osobie Ireny Sławińskiej i o jej dziele, ukazują szerokie konteksty jej życia i naukowo-wychowawczej działalności na uniwersytecie. W książce wyeksponowana jest szczególnie ta ostatnia rola Pani Profesor, jak jednak pisze we wstępie rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ksiądz A. Szostek: „o wartości uniwersytetu decyduje trudna do uchwycenia w statystycznych kategoriach osobowość tych, którzy go tworzą: osobowość Profesorów [...] ponadprzeciętni Profesorowie «ciągną» ku górze całą akademicką społeczność: wyznaczają wysokie standardy nauki i nauczania, budzą zdrowe ambicje u młodych, rozszerzają ich myślowe horyzonty. Tacy ludzie są szczególnym skarbem uniwersytetu”.

W książce *Świat jako spektakl* zawarta jest niezwykle cenna i rzetelna bibliografia prac prof. I. Sławińskiej, opracowana przez A. Paluchowskiego i W. Kaczmarka, która bez wątpienia będzie stanowić podstawowe źródło informacji na temat nie tylko publikacji Pani Profesor, lecz także dokonań polskiej i światowej współczesnej teatrologii.

Świat jako spektakl dziś, gdy oddajemy do rąk czytelnika niniejszy numer „Ethosu”, a w nim wspomnienia o zmarłej 18 stycznia 2004 roku Irenie Sławińskiej, zyskuje wartość dokumentu życia osoby, którą osobiście znał Ojciec Święty Jan Paweł II i – jak pisał w liście kondolencyjnym zamieszczonym w tym numerze „Ethosu” – „wiele się mógł od Niej nauczyć”.

A. K.